

Mottagare
Regionstyrelsen

Finansiering arbetsmodell för landsbygdsutveckling

Förslag till beslut

- Regionstyrelsen godkänner förslaget till finansiering.

Förslag till beslut i regionstyrelsen för beslut i regionfullmäktige

- Medel om 1,5 miljoner SEK avsätts årligen för SAMLA – långsiktigt hållbara samverkansformer för landsbygdsutveckling.
- 1 miljoner SEK avsätts årligen för en tjänst inom regionstyrelsen för koordinering och utveckling.

Sammanfattning

Tjänsteskrivelsen behandlar förslag till långsiktig finansiering av samverkansformer för landsbygdsutveckling inom ramen för SAMLA. Bakgrunden är att nuvarande samverkansformer inte fungerar optimalt, vilket medför otydliga ansvarsförhållanden och brist på kontinuitet när bland annat projektmedel upphör och utvecklingen till stor del bygger på ideella krafter. Det finns därför behov av hållbara strukturer med tydliga roller, stärkt dialog och långsiktig finansiering.

Arbetet med att ta fram samverkansformer har skett i bred samverkan mellan lokala utvecklingsaktörer, näringsliv och Region Gotland. Med start från hösten 2025 har en arbetsgrupp arbetat fram ett underlag som omfattar bland annat syfte, organisering, planering och finansiering. Delar av modellen kommer att testas genom pilotområden under 2026 och parallellt utvärderas.

För att möjliggöra en långsiktigt hållbar samverkan föreslås en årlig basfinansiering om 2,5 miljoner kronor. Medlen ska finansiera samverkansledare i fem geografiska områden samt en samordningsfunktion inom Region Gotland. Syftet är att skapa stabilitet, minska beroendet av ideella insatser och stärka den lokala utvecklingskapaciteten.

Vidare föreslås en organisation där lokala huvudmän ansvarar för genomförande och återsrapportering, samt att en övergripande samordningsgrupp inrättas. Inom Region Gotland föreslås en förstärkt intern samordning och en tydligare koppling till regionens styr- och planeringsprocesser.

Regionstyrelseförvaltningen bedömer att SAMLA har god potential att stärka landsbygdsutvecklingen på Gotland, men att det kräver ökad kapacitet inom

regionens organisation för att möta upp de lokala behoven och säkerställa genomförandet.

Ärendebeskrivning

Tjänsteskrivelsen hanterar förslag till beslut om långsiktig finansiering för samverkansformer för landsbygdsutveckling.

Bakgrund

Processen med framtagande av samverkansformer ska, enligt givet uppdrag, ske i nära samverkan med lokala utvecklingsaktörer, GUBIS, Hela Sverige ska leva och Svensk Handel Gotland. Idag består arbetsgruppen för SAMLA av representanter från dessa organisationer men även tjänstepersoner från samhällsbyggnadsprocessen inom Region Gotland. Regiondirektören har fått i uppdrag (RS § 264) att ta fram förslag på samverkansformer för landsbygdsutveckling, detta som en utveckling av befintlig arbetsmodell för landsbygdsutveckling. Bakgrunden är att nuvarande samverkansformer inte fungerar optimalt, viktiga utvecklingsfrågor saknar ”ägare” och projektbaserade insatser avstannar när finansiering upphör. Det behöver finnas hållbara strukturer för samverkan för att utveckla Gotlands landsbygder.

Arbetsgruppen har identifierat att utkomsten av SAMLA behöver:

- Skapa tydliga roller, ansvar och kontaktvägar så att frågor inte försvinner.
- Säkerställa dialog och delaktighet tidigt i processer – innan beslut tas.
- Skapa långsiktighet genom stabil finansiering och hållbara arbetssätt.
- Avlasta det ideella arbetet och bygga långsiktig kapacitet lokalt.
- Bygga tillit, lyhördhet och en kultur där frågor hanteras öppet och prestigelöst.
- Samla lokala frågor och prioritera gemensamt – inte låta hjulet uppfinnas igen.
- Stärka platsens utvecklingskraft och framtidstro genom synliga resultat.
- Göra Region Gotland mer närvarande och tillgänglig i landsbygderna.
- Göra Region Gotlands processer begripliga och transparenta med regelbunden återkoppling.

Utvecklingsprocess och metod

Hösten 2025 startade arbetsgruppen sitt arbete med utvecklingsprocessen för långsiktigt hållbara samverkansformer för landsbygdsutveckling, SAMLA. Arbetsgruppen har bestått av representanter från lokala utvecklingsaktörer, Svensk Handel Gotland, gotländska utvecklingsbolag i samverkan (Gubis),

Hela Sverige ska leva och representation från samhällsbyggnadsprocessen inom Region Gotland.

Arbetsgruppen har jobbat under flera arbetsmöten sedan hösten 2025 till dagens datum. Alla representanter har arbetat mellan mötena med förankring i och återkoppling från sina hemorganisationer.

För Region Gotlands del har förankringsarbetet skett i Landsbygdsverkstaden, i enlighet med regionens arbetsmodell för landsbygdsutveckling. I Landsbygdsverkstaden finns, utöver representation från samhällsbyggnadsprocessen, representanter från kultur- och fritidsavdelningen och regionala utvecklingsavdelningen.

I arbetsgruppen har det arbetats utifrån något gruppen kallat SAMLA-bladet där nio olika frågor och/eller rubriker varit föremål för diskussioner och workshops. SAMLA-bladet ringar in vad och hur en långsiktig samverkansform för landsbygdsutveckling på Gotland kan byggas upp.

- Syfte
- Effekter
- Vad är platsen för oss?
- Vad samverkar vi om?
- Vad hanterar vi inte?
- Vilka involveras i arbetet?
- Hur organiseras arbetet?
- Hur planeras arbetet?
- Hur finansieras arbetet?

Vid detta tillfälle hanteras hur arbetet finansieras. Syfte och effekter presenterades under rubriken bakgrund. Den geografiska indelningen av platserna, planering och organisering tillsammans med utvärdering om vad SAMLA samverkar om och inte kommer att fastställas i utvärderingen av pilottesterna 2026.

Piloter 2026

Till regionalt utvecklingsutskott den 14 april 2026 redovisades hur testpiloterna för 2026 har skapats och vad målet är att de ska uppnå under året för att arbetsgruppen ska kunna utvärdera metoden och samverkan. Detta går att läsa i tjänsteskrivelse från regionstyrelseförvaltningen daterad 26 mars 2026 som är ett beslutsunderlag till förslaget till beslut i detta ärende. En första utvärdering av nedan uppdrag för pilotområdena och samverkan med Region Gotland beräknas levereras till regionstyrelsen till budgetavstämningen 2026.

- Piloterna ska utvecklas för att täcka hela Gotland geografiskt – utreda och utgå från ”gummibandsprincipen” (grundad av Roma intresseförening)

- Formulera hur regionen möter upp? Hur ser den interna processen ut för att ta omhand de gemensamma prioriteringarna för utvecklingsbehov in i regionens styrning och ledning?
- Landa i behov och förslag till långsiktig finansiering
- Utvärdera samverkan mellan samverkansledarna
- Befästa eller utveckla befintliga strukturer

Behov av och förslag till finansiering

Idag sker mycket av utvecklingen av Gotlands landsbygder med ideella krafter, det är inte långsiktigt hållbart. För att skapa en hållbar samverkan och utveckling krävs en skattefinansierad bas.

Basfinansieringen som krävs är 2,5 miljoner SEK. Dels behövs 1,5 miljoner kronor, vilket i snitt är 300 000 SEK per geografiskt SAMLA-område, till samverkansledare för SAMLA-områdena och lokal utveckling. Dels behövs 1 miljon kronor för en tjänst inom regionstyrelseförvaltningen för att processleda, koordinera, samverka och utveckla samarbetet mellan regionens förvaltningar vad gäller landsbygdsutveckling.

För att de 300 000 SEK ska vara tillräckliga som medel för lokal utveckling i Gotlands landsbygder behöver SAMLA-områdena arbeta för att växla upp medlen med andra projektmedel. Inom Örnsköldsviks kommun där de arbetar enligt Bygdsam-modellen växlar varje område upp de medel som kommunen ger respektive bygdsam-område.

Förslag till organisation och planering

Organisationen för SAMLA kommer att utvärderas och lyftas för beslut senare under 2026 i och med arbetat med piloterna.

Förslaget är att de fem SAMLA-områdena har en huvudman som tar emot basfinansieringen och ansvarar för återslag och genomförande gentemot en styrgrupp. En huvudman kan utgöras av en befintlig organisation i en bygd, t ex ett utvecklingsbolag eller en intresseförening.

Varje SAMLA-område har en samverkansledare och en hemvist. Samverkansledarens uppdrag är att samordna alla bygdens aktörer gentemot de andra SAMLA-områdena och Region Gotland för de gemensamma frågorna för Gotlands utveckling. Varje SAMLA-område kommer ha som ansvar att utifrån de lokala strategier som finns för platsen, t ex lokalutvecklingsplan eller lokal ekonomisk analys, tillsammans med Region Gotlands förbättringsplaner (RS 2024/2255) sammanställa en gemensam verksamhetsplan för kommande år.

För att få dubbel verkan mellan lokal utveckling och Region Gotlands planerade utveckling av Gotland behöver SAMLA mötas i en samordningsgrupp. Samordningsgruppen behöver bestå av lokala

utvecklingsaktörer, näringsliv, föreningar och representation från Region Gotland.

Till organisationen kopplas tjänstepersoner i form av landsbygdsverkstaden.

Förslag till intern samordning Region Gotland

En del av målet med den långsiktigt hållbara samverkansformen för landsbygdsutveckling är att Region Gotland behöver arbeta för att bygga kapacitet och kunskap om utveckling av Gotlands landsbygder.

Inom arbetet med befintlig arbetsmodellen för landsbygdsutveckling finns idag landsbygdsverkstaden. Landsbygdsverkstaden kommer fortsatt vara en viktig del i SAMLA-processen men behöver utökas med representanter från andra i första hand utbildning- och arbetslivsförvaltningen och hälso- och sjukvårdsförvaltningen då de uppdragen, utöver samhällsbyggnadsprocessen och kultur och fritid, är viktiga för Gotlands landsbygdsutveckling.

Utöver arbetsformen med landsbygdsverkstaden behövs en ny tjänst inom regionstyrelsens förvaltning för att leda samverkan, utveckling och koordinering av olika förvaltningars uppdrag för landsbygdsutveckling.

För att SAMLA ska ge verkan inom Region Gotlands prioriteringar och mål och budget behöver verksamhetsplanen hanteras tillsammans med den årliga förbättringsplanen (RS 2025/225) och vara en del i regionens planeringsprocess (del av styrmodellen). Verksamhetsplanen bör vara en grund till regionens verksamhetsplanering och den parallella förbättringsplanen. Idag saknas det geografiska perspektivet i planeringsprocessen och SAMLA kommer att kunna bidra med att stärka det utifrån den kunskap om platserna som byggs gemensamt mellan regionens organisations och landsbygdernas organisationer.

Bedömning

Regionstyrelseförvaltningen bedömer arbetsgruppens nedlagda arbete som gediget och engagerat. Arbetsgruppen har stor potential att tillsammans med fler utvecklingsaktörer göra Gotland till en attraktiv plats att bo, leva och verka på. SAMLA kommer bidra till kunskap om Gotlands landsbygder och med rätt organisation blir det en värdefull del in i regionens planeringsprocess och mål och budget för en demokratisk styrmodell. I SAMLA bygger lokal kunskap om en plats potential och kapacitet tillsammans med politiska regionala och kommunala planer och ambitioner gemensam kunskap och kapacitet om landsbygdsutveckling. Med den organisation som föreslås byggs strukturer där den lokala kapaciteten möter Region Gotlands mål i förbättringsplaner och verksamhetsplaner för Gotlands landsbygder. Regionstyrelseförvaltningen gör bedömningen att implementeringen av SAMLAs processer i regionens styrmodell är avgörande för om processerna kommer ge resultat eller ej. Den geografiska kunskapen behöver förankras i planeringsprocessen och senare i mål och budget för att ge påverkan på utvecklingen av hela Gotland.

Tillsammans med teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen görs också bedömningen att det kommer bli en utmaning för Region Gotland att möta upp de lokala utvecklingsaktörerna i landsbygdsutvecklingsprocessen då regionens organisation länge har saknat kapacitet för denna typ av utvecklande processer. Därför är stor del av äskandet en funktion för att stötta och utveckla organisationen i rätt riktning och för att koordinera de olika förvaltningarnas och nämndernas ansvar och uppdrag inom utvecklingen av Gotland.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse regionstyrelseförvaltningen daterad 2026-03-26

Tjänsteskrivelse regionstyrelseförvaltningen daterad 2026-04-15

Regionstyrelseförvaltningen

Stefan Hollmark
Regiondirektör

Stefan Persson
Regional utvecklingsdirektör

Skickas till

Samtliga nämnder och förvaltningar inom Region Gotland